33843/B
19568
A x o.88

63631

ANTONII LIZZARI
D. M.

ANIMADVERSIONES

AD NONNULLA

HIPPOCRATIS
LOCA

EX EPIDEMIORUM LIBRIS DECERPTA

SPECTANTES.

VENETIIS MDCCLXIII

TYPIS ANTONII ZATTA.

SUPERIORUM PERMISSU.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

ERUDITISSIMO, CELEBERRIMO, CANDIDISSIMOQUE

V I R O

D.D. SANCTI DE STEPHANIS

PHIL.; ET MED. DOCT.

ANATOM. OLIM IN PATRIA UNIVERSIT. PROFES.

Nec non Almi DD. Phyloſ. & Medic. Col. plur. Præſid.

ANTONIUS LIZZARI D.M.

Perennem Felicitatem Præcatur.

EX quo Artis *myſteriis initiatus, levi illa præceptorum tinctura, quam rudes adhuc, & ephebi attingere ſolemus imbutus,*

nec non maximo illo receptarum apparatu, quem rituales codices practicantium haud temere appellarim inſtructus, e Magiſtrorum *ſuaviſſimo ſinu in meas partes ſeceſſi, atque* Medicinam *factitans ægrorum lectulis aſſidere incepi, ſtatim agnovi*

.... Quantum eſt in rebus inane

tempus condendis hypotheſibus terere, aut affectata grandiloquentia, verborumque lenocinio (ſermo *enim* dulcis, *aſſerente* Eccleſiaſte, ut cancer ſerpit) *ægros pellicere, quibus capi, & deliniri ſolent ab iis, qui omnia quæſtu, faſtuque metiuntur. Hac ratione factum eſt, ut fucatus quidam apparatus, & adulterina medendi methodus, quorundam, qui veræ medicinæ* (Hippocraticæ *nempe*) *guſtum non habent,*

obcæ-

obcæcarint animos, & his temporibus medicorum plerique hujus præſtantiſſimæ partis ignoratione ſtatus, ratoſque naturæ, ac humorum motus accurate minus obſervent, aut intempeſtivo medicamentorum uſu vel impediant, vel intercipiant. Sic perſæpe conſtantiſſimam artem per quam

Nunc Sacri Vates, nunc Divum cura vocamur,
Sunt etiam qui nos Numen habere putant,

fortuna regere, non vero prudentia videtur. Dolendum ſane artem illam, quæ ſanitatem ægris una promittit, quæque ab omnibus retro ſeculis nulli philoſophorum ſectæ parens, libertatem quam in incunabulis vagiens ſortita eſt, incorruptam ſervavit, hodie in ſervi-

tutem, ne dicam in captivitatem ductam, nonnullorum libidini dumtaxat famulari; atque dum ea illius pars, quæ pharmaca, & ſpecifica reſpicit ad ſatietatem uſque, nauſeamque adolevit, altera nobiliſſima æque ac utiliſſima, per quam tum in dignoſcendis morbis ſanando, cum in prænuntiandis eventibus vitando calumnias, Diis *pene pares efficimur, deſerta, incultaque jaceat. Eo proceſſit ignaviæ in quibuſdam cæteroquin illa in contexendis morborum hiſtoriis, eruendis cauſis, notandiſque motibus naturæ ſedulitas, ut* Hippocratis *obſcuritatem reprehendant, qui ob propriam imbecillitatem non poſſunt magnitudinem* Hipprocraticæ *virtutis aſſequi; eos neſcire delectet, quid antequam nati ſint, acciderint: & quem ex ingenio ſuo poterant habere conatum, velut*

ad-

adſtricti certis legum vinculis perdiderunt, ac magiſtrum reſpicientes, Hippocratem, *hoc eſt*, Naturam Ducem *ſequi deſierunt. Hinc factum eſt, ut cum noviſſimis hiſce diebus totus eſſem in evolvendis* Epidemiorum *libris, & quædam in illis aut nimis aride, aut jejune nimis, nonnulla etiam præpoſtere ab* Expoſitoribus *exarata offendiſſem, ideo non injucundam, aut inanem prorſus operam preſtiturum me rebar, ſi* animadverſiones ad nonnulla Hippocratis loca ex iis decerpta ſpectantes, *prout inter legendum mihi occurrerent, publicis juris facerem. Inconcinnæ quidem fateor, barbariſque forſan*, Celſoque *minus notis reſperſæ vocabulis prodeunt. Ut ut tamen de his ſit, tibi, tuoque nomini nuncupatas volui. Tibi inquam Virorum optime, Medi-*

corum doctiſſime, qui veterum auctorum ſtudio teneris; qui non inani verborum tumultu, ſed artis operibus: qui demum non pſeudoeloquentia, ſed rebus inter tot celeberrimos Artis Apollineæ Proceres *hujus* inclytæ Urbis *ornamenta*,

.... Quos æquus amavit
Juppiter, atque ardens evexit
ad æthera virtus

jure, meritoque emines, & emicas. Non ideo hanc opellam dicare tibi decrevi, quod levidenſe iſto munuſculo rem te, tuiſque meritis dignam tibi ſiſtere putem, ſed ut palam teſter quanti te faciam, perpetuumque ſit, licet exiguum, meæ erga te obſervantiæ monumentum. Vale.

Dabam e Muſæolo meo ipſis Kalendis Septembribus an. 1763.

EPI-

EPIDEMIORUM

Lib. 1. ſect. 3. tex. 55.

PHiliſcum, qui prope murum decumbebat, primo die fibris acuta invaſit. Sudavit in noctem laborioſe. Secundo omnia exacerbata ſunt. Veſperi vero poſt clyſterem bene habuit, noctem quiete tranſegit. Tertio uſque ad meridiem videbatur factus ſine febre. Deinceps vero febris acuta cum ſudore. Siticuloſus areſcebat lingua. Minxit nigrum. Nox laborioſa. Non dormivit. Omnino deliravit. Quarto omnia exacerbata ſunt Urinam nigram reddebat. Noctem minus moleſtam. Urinæ melioris coloris. Quinto circa meridiem parum de naribus ſtillavit ſincerum. Urinæ autem variæ, habentes

pen-

pendentia quædam, rotunda, ſimilia ſemini, ſparſa. Non ſudavit. Suppoſito balano exigua exierunt, & flatuoſa. Noctem laborioſe tranſegit. Somni exigui, verba, delirium. Omnia extrema frigida, non amplius receleſcentia. Minxit autem nigra, dormivit parum. Extrema livida, ad meridiem obiit ſexti diei. Huic autem ſpiritus ad finem uſque, velut recordanti, rarus, & magnus. Splen intumuit tumore rotundo. Sudores frigidi uſque ad finem. Paroxiſmi diebus paribus.

Infrequens eſt, *Hippocratem* in hiſtoriis mentionem facere de loco illius vel Urbis, vel Caſtri, vel Pagi, ubi degeret æger. Non memoriæ ergo ſolum huic hiſtoriæ inſervit verba illa, *qui prope murum decumbebat*; ſed ut aliquid amplius innueret, quod malignitatem morbi indicaret. *Philiſcus* igitur hic habitabat prope murum. Circa Urbis mænia quiſquilius, ſcobeſque Incolæ deferre, ut plurimum ſolent. Immo juxta Urbis mu-

ros

ros latrinæ, & fimeta frequentia ſunt, ex quibus ſæva Mephitis aera perpetuo inquinans, exhalat. In quod malum ne inciderent homines, divino edicto in lib. *Deuteron.* cap. 23. ſequentibus morebantur: *Habebis locum extra Caſtra, ad quem egredieris ad requiſita naturæ, & habebis paxillum cum armis ſuis; cumque ſederis per circuitum, egeſta operies, quo relevatus es.* Proinde ab incolatu prope murum ideo *Philiſcus* læſus eſt, quod aerem putidis exhalationibus infectu mcontinuo hauſiſſet. Sudores, hæmorrhagiæ, urinæ, excretiones modo intempeſtivæ, modo puſillæ, lethales, non vero ſalutares extiterunt, juxta illud Epid. lib. 2. ſec.2. text. 9. *quæ judicant, non ſtatim appareant; judicatoria non judicantia, partim lethalia ſunt, partim difficilis judicationis.* Doloſa ſemper eſt diſcriſia, Morbus qui in malam criſim deſiit die pari, de genere maligniſſimorum extiterat: benignioris namque indolis ſunt, qui moventur per impares. Per hæc verba *huic autem ſpiritus ad finem uſque velut recordanti rarus, & magnus,* oſtendit

dit *Hippocrates* toto decurſu maximam ineſſe morbo ad delirium propenſionem. A reſpiratione quoque hauriuntur ſigna delirii. Reſpiratio enim obliti, quaſi extra ſe poſiti, rara eſt; recordantis autem, nempe intra, præ exultatione reſtituti, magna. Quinimo hic deliravit toto morbo. Si quando enim videbantur ſapere, tamen tunc quoque erat, velut attonitus, ſui oblitus. Quod quidem etiam genus quoddam delirii eſt.

Epid. lib. 2. ſec. 2. tex. 2.

Mutationes colorum in alvi excretionibus proſunt, niſi ad malum mutentur, velut a pharmacis vomentibus febrium cauſa. Dejectionum fines in meraciora putrefactionem ſignificant, ut Dexippo.

Ut legitimus hujuſce doctrinæ ſenſus pateat, legi meretur aphor.

21.

21. ſect. 4. qui ſic ſe habet: *Dejectiones nigræ, velut ſanguis niger ſponte venientes, & cum febre, & ſine febre peſſimæ ſunt, & quanto plures pejores colores, tanto deterius. Cum medicamento vero melius, & quanto plures fuerint colores, non malum.* Mutationes ergo colorum, niſi ad malum mutentur, proſunt in dejectionibus ſponte venientibus, mutationes colorum etiam ad malum, juvant in dejectionibus promotis a pharmaco. In illis multitudo colorum exitium, in his ſalutem portendunt. Cæterum ubi dejectiones poſt longum, aut proruptum alvi profluvium meracæ apparent, juxta illud aphor. 7. ſect. 7 *meracæ alvi egeſtiones malæ*; ulceroſam putrefactionem in inteſtinis minantur. Exemplo ſint, que *Dexippo* obvenere.

Epid. lib. 2. ſect. 2. tex. 10.

Dolores vehementiſſimos quomodo cognoverit quis conſpicatus? Terror, bonæ tolerantiæ: oblationes, & ignaviæ.

Ne

Ne ſigna deſint externa quoque indicantia vehementiam dolores facientem duo ab *Hippocrate* proponuntur, quæ rariſſime fallant, quæque in memorato textu recenſita ſunt. Primum quidem in ſenſu terroris conſiſtit, quem dolor vehemens, & diu perſeveram incutit. Alterum in nauſea ciborum, quam æger gravi dolore cruciatus, patitur. Quotieſcumque igitur hæc duo ſigna in ægro dolente invenientur, ſtatim dolorem illum vehementiſſimum agnoſcemus. Super hac re legendus erit *Galenus* de iis, qui morbum ſimulant deprehendendis.

Epid. lib. 2. ſect. 2. tex. 17.

Lactans quadam papulas per totum corpus habebat; cum autem ceſſavit lactare, ſedatæ ſunt æſtate.

Epid.

Epid. lib. 4. tex. 14.

Therſandri uxor leucophlegmatica non valde exiſtens; lactans acute febricitavit. Huic lingua exuſta eſt; aliis etiam uſtionem ſubeuntibus. Sub hoc tempus lingua etiam exaſperabatur, ut grandine multa, & lumbrici per os. Circa vigeſimum vero non perfecte judicata eſt.

Valeſius putat & papulas lactantis ſecundi epidemiorum libri, & febrem acutam alterius mulieris libri quarti ortum duxiſſe a menſium defectu, quo nutrices, ut plurimum laborare ſolent. At rem ſedulo perpendenti cum *Martiano* patebit, ambas mulieres laboraſſe morbis nutricum dumtaxat peculiaribus, nimirum a depravata concoctione ciborum, & putrida colluvie circa inteſtina, & meſenterium congeſta. Errata ergo in victu, quibus ſibi male perſuadeant mulieres lactis copiam augeri, noctes in-

inſomnes, ſuccique nutritii exhauſtus tantorum malorum ſunt cauſæ. Ubi igitur inciderimus in ſimiles affectus, neque ſanguini perpurgando, neque menſibus reſtituendis nimium incumbamus, ſed alvo exonerandæ; dietæque ſervandæ.

Epid. lib. 2. ſect. 2. tex. 22.

Diuturnis lævitatibus inteſtinorum acidus ructus ſuperveniens; qui prius non extiterit, ſignum utile, velut Damænetæ accidit. Fortaſſe autem eſt, & arte facere. Etenim turbationes hujuſmodi alterant. Fortaſſe autem, & acidi ructus lævitatem inteſtinorum ſolvunt.

Omnis lienteria duplici differentia conſtat, aut enim a ſtomachi, inteſtinorumque exulceratione, aut ab eorundem paralytica laxitate procedit. Hanc abſoluta indolentia, illam

dolo-

doloreſ aſſidue comitantur. Cibi in hoc morbo pene ac aſſumpti ſunt, ocyſſime, parumque, aut nil mutati egeruntur. In utraque, ſed præſertim in altera ructus acidus ſuperveniem utilitatem affert. Ideo duplici nomine utilis eſt, ut ructus quod indicet periſtalticum inteſtinorum motum reſtitui, ut acidus concoctionem. Rurſus bonus ut cauſa, bonus ut ſignum. Addit *Hippocrates* ſupervenienti, *qui prius non extiteris*, ut ſignificaret commodum tarde accedentis acidi ructus, redeuntis concoctionis indicium. Neque aliter ſcripſit *diuturnis lienteriis*, niſi ut oſtenderet, ideo ructum acidum in recentibus non prodeſſe, quod redundantis aut pituitæ, aut crudorum ingeſtorum molem patefaciat. Neque contentus ſcribere *ſignum bonum*, dicit etiam *utile*; uſus *Damænetæ* exemplo, cui acidus hic ructus ſummopere profuit. Nam ſignum bonum eſt, quod bene ſignificat, utile quod prodeſt. Summatim ructus acidus, appetente lienteria, ſignum malum, indicat enim acidam crudita-

 tem

tem vigere: ructus acidus ſuperveniens longæ lienteriæ, quique prius non extiterit, ſignum bonum, teſtatur namque concoctionem langueſcentem incipere inſtaurari.

Non deſunt tamen qui putent, hæſitanter ſententiam hanc (quæ eſt pene ipſiſſima occurrens in aphor. 1. ſect. 6.) *Hippocratem* tradidiſſe, neque poſterorum animos ſatis erexiſſe, inter quos eminent *Martianus*, hujuſque garrulus exſcriptor *Cockburnus*. Toti ſunt in examinanda illa voce *fortaſſe*, & in conjungendis hiſtoriæ *Damæneta* prioribus verbis ſequentis hiſtoriæ, quæ incipit; *Hellebori potione curabatur Lycia*. Dubium ſi quod foret in voce *fortaſſis* fauſto *Damæneta* eventu firmata adimit ipſa geminata *fortaſſis* in calce textus repoſita, quam ſequuntur poſtrema verba, *& acidi ructus lævitatem inteſtinorum ſolvunt*. Neque majoris ponderis eſt conjunctio alterius textus cum antecedenti nullatenus conciliandi. Nam præterquamquod in viro *Damæneta* nullius pharmaci mentionem feciſſet *Hippocrates*,

cri-

criticum naturæ conamen dumtaxat contemplatus, exinde in curatione morbi mulieris *Lyciæ* helleborum memorat, tanquam remedium perperam, & cum gravi noxa propinatum. Neque eſt, cur miretur *Martianus*, obiiſſe mulierem, quam nuper curatam *Hippocrates* dixerat, cum *curari* non parum a *ſanari* diſtet. Perridicula demum eſt enumeratio quorundam eduliorum ex verſ. 185. ſect. 2. lib. de affectionibus excerptorum eo fine, ut revocentur ad praxim, quotieſcumque ructum acidum liceat arte provocare. Nam ii cæteroquin maximi viri non animadverterunt, *pinguia*, *& caſeoſa*, *& mellita*, *& ex ſeſamo parata edulia ructum acidum* (obſervante *Hippocrate*) *maxime quidem facere*; *aſt bilis fluxum ſuperne*, *& inferne promovere*, *tormenque*, *& flatum*, *& repletionem*. Neve dubium ſuperſit ullum, memorata edulia ab *Hippocrate* vituperari, non vero laudari, neque unquam idcirco eſſe adprobanda, ſat erit ſequentia in memorato nuperrime textu contenta legiſſe, nimirum *hoc ipſum*

etiam contingere, quum quis plus ederit, aut biberit, quam venter concoquere poſſit.

Epid. lib. 2. ſect. 4. tex. 4.

Curandum iram inferre, & revocandi coloris cauſa, & effuſionis ſuccorum, & lætitiam, & timorem, & hujuſmodi; atque ſi aliud corpus ſimul ægrotet, ſimul curare, ſi autem non, hoc.

Scite non minus, quam vere Medicorum Princeps, & Anteſignanus *Hippocrates* novit, nullum eſſe tam præclarum naturæ beneficium, quod mali aliquam mixturam non habeat (dum teſtante *Lucretio* de rer. nat. lib. 4. ſemper

.... Medio de fonto leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipſis floribus angat,)

nul-

nullumque adeo malum, ex quo non aliquod boni quandoque eveniat. Affectus animi ferme omnes morbus aliquis humani corporis ſequitur, plurimi affectus morbis aliunde ortis medentur. Hinc Polyhiſtor ille *Hippocrates* cum in nonnullorum curatione morborum vidiſſet medicamenta nedum opitulari, ſed ſtomachum lædere, malique ſucci eſſe, ad provocandos ipſos animi affectus curam omnem ſuam tranſtulit. Ecquis inter nos hodie tam caute audax foret, qui ciendo affectus vel de deſperatiſſimis morbis triumphum ferret? Trium præcipuorum inter cæteros humani animi affectuum in præſenti textu *Hippocrates* meminit, iræ nimirum, lætitiæ, terroris, de quorum ſingulis, prout nonnullis morbis medeantur, pauca ſubjungam.

Iram excandeſcentia ſpiritus torpidos excitare; tenacem, & mucoſam phlegmatis viſciditatem tollere; ſanguinem in perverſos motus citatum, febrili fermento excuſſo, ad meliorem frugem reducere; uno verbo

iraſcentis animi medicam vim non ignoravit artis medicæ graviſſimus conditor *Hippocrates*, ut proinde non dubitaret, hanc paſſionem efferam in remediorum cenſum reponere. Iccirco ſcriptum reliquit, iram eſſe provocandam, quotieſcumque *revocandi coloris, aut promovendæ effuſionis ſuccorum* opus eſſet. Hinc legimus apud *Horſtium* de præfecto quodam militari, qui cum diuturno brachii dolore laboraſſet, ob enormem refractarii militis petulantiam ita irritatum fuiſſe, ut ſui doloris oblitus, ſummis conatibus in illum irrueret, verberibuſque eum egregie exciperet, ab eoque tempore nihil quicquam illius doloris amplius ſenſiſſet. *Pechlinus* narrat de Tubicine, qui cum per aliquot hebdomadas medicamentorum uſum fruſtra tentaſſet, ut a diris articulorum doloribus liber evaderet, tandem jam non iratus, ſed furenti ſimilis, dum in injurium ſibi hominem irruit, tam ſubito, atque violento caſu convaluit. De paralyſi ira diſcuſſa mentio fit in epiſtola a *Fa-*

bri-

britium Hildano ad *Gregorium Horſtium* data, ubi occurit hiſtoria *Ludovici de la Riviere* paralytici, & a tribus annis lecto effixi, qui cum ſtrepitum armorum, dum expugnaretur Urbs *Niort* in *Gallis*, circa ſecundam noctis horam perciperet, ut cum civibus ſuis pro patriæ ſalute pugnaret, e grabato proſiluit, cum reliquis ſe in hoſtem projecit, ex eoque tempore incolumis vixit. Contracturam nuncupatam feliciter ſanatam *Franciſcus Valeriola* refert. *Ego*, inquit, *mirum quid vidi in Conſobrino meo Johanne Sobiratio, qui cum Avenione convulſus annos plurimos conſtitiſſet, itaut contractis poplitibus, ingredi non valeret, repentina ira, eaque vehementi percitus in famulum, quem plagis cædere nitebatur, ita corpus exagitavit, ut confeſtim diſtentis crurum nervis, poplitibuſque emollitis, & ſine ullo doloris ſenſu incedere, & erectus ſtare, cum incurvo corpore annos totos plus minus ſex conſtitiſſet, poſſet.* Hæc, atque alia plurima ejuſmodi, cum mira, & ſtupenda videri non ſatis peritis poſſint, fiunt dumtaxat per mo-

tum excitatiorem, quo ſubſiſtens diutius in artubus, aut articulis humor, vel craſſus, & pituitoſus, vel tenuior quidem, & acerbus, ſed impactus, excutiatur, eorumque langueſcentium inertia impetu novo compulſa, excitetur.

Non exiguam partem in morbis tollendis (licet interdum malorum fæcundiſſima ſit, immo perſepe lethalis) *Lætitia* ſibi vendicat, & animi ex ea tranquillitas, ac voluptas. A contagione tuetur; febriles paroxiſmos arcet; dolores modo intercipit, modo tollit; convulſionibus opitulatur; aphoniam, paralyſin, podagramque momento diſcutit. Neque minus prodeſt effuſus, qui ex ea frequenter oritur *Riſus*. Qui cum affectio ſpaſmodica Diaphragmatis ſit, fieri non poteſt quin agitato pulmone, ſi quæ inibi materia congeſta ſubſiſtat, deturbetur, atque eiiciatur. Nonnullæ proſtant hiſtoriæ a viris fide dignis conſcriptæ de apoſtematibus in thorace diu latitantibus, & riſu effuſiſſimo ruptis, unde ejecto ex pectore tabo

non-

nonnulli pro deſperati habiti, vires primum, deinde priſtinam ſanitatem recuperarent.

Terror, & qui eum ſequitur *Metus*, animi affectus ut non longe inter ſe diſſiti, ſic & ordine affines, & plerumque conjuncti, non minus mirifica edunt, quam quæ ira perfecit. Ut enim hæc ſpiritus mirum in modum extollit, agitat, atque evocat ad pugnam, ſic illi percellunt, tollunt, & revocant ad ſuum principium, & quietem. Hinc ambo hi affectus hæmorrhagias ſiſtunt; fluentem ſanguinem reprimunt; alvum non ſatis laxam ſolvunt; paralyſin depellunt, non modo adventitiam, ſed a nativitate contractam. Id enim eſt, quod *Crœſi* Filio *Herodotus* accidiſſe teſtatur, cum *Perſa* quidam *Crœſum* ſibi ignotum occiſurus, in eum irrueret, id filium ejus mutum aſpexiſſe, protinuſque erupiſſe in ea verba *Homo ne Regem perimas*! atque hoc eum primum effatum, poſtmodum per omne vitæ tempus vocalem extitiſſe. Singultum graviſſimum terror diſſipare

re poteſt, cujus rei extat hiſtoria in *Veleriol.* lib. 2. obſer. 4. *Singultam, ait* ille, *graviſſimum, atque contumacem, qui nullis remediis cedebat, terrore ſubitaneo incuſſo, curaſſe me in ſtrenuo divi Johannis Hyeroſoymitani milite, qui Divi Vincentii Toparcha fuit, memini, & fide ſancta aſſerere poſſum. Quam ſæpe, pergit Pechlinus, etiam arthritidem terror metu permiſtus ſanavit? Scio conflagrante forſe ad ignem propius admotum vaſe, in quo ſpiritus articularis continebatur, flammaque interulam corripiente, ſubito terrore conſternatum ægrum, qui ab aliquot ſeptimanis pedum uſum amiſerat, exſiluiſſe, & fortuito hoc remedio ſanatum, ab hoc morbo immunem egiſſe*. Lini carminatorem paralyſi ſcorbutica a ſex annis lectulo affixum, dum vicini domus arderet, ſubito terrore perculſum, atque momento ſanatum vidimus nos ipſi in vico *Divi Pantaleonis*. Inflammationes etiam terror fugat. *Vir quinquagenarius*, ſcripſit *Rolfincius*, *inflammatione oris circa gingivam dextram ſuperiorem laborans, liberabatur videns prope lectum in terram ſubinde*

con-

concidere ſyncope correptum. Evaneſcebant in illo tumultu dolor, calor, & tumor, & qui erat æger lecto affixus, ſanus mox, menſæ aſſidens, opiparis epulis, & Neccarino uvæ ſanguine ſe reficiebat. Sed & febres intermittentes terror ſubito ſanat. Et quod mirum materias in ſolidis partibus, longa annorum ſerie induratas, laxatis vinculis ſolvit. Herniam inteſtinalem, delapſis inteſtinis in ſcrotum, terror reſtituit; oſſa ita luxata, ut a nativa ſede aberrent, reponit; ſopitos ſpiritus excitat; hyſtericas ſemianimes vitæ reducit. Non erit tamen prorſus inutile cautelas adſcribere, quas *Pechlinus* commendat. Nimirum primo improviſa illa magis utilia futura, quam ſollicite excogitata, pluſque ſæpenumero valere fortunæ caſum, quam providum conſilium. Secundo non tam in initio, quam fine morbi, & abſumpta jam parte humoris dolorifici ejuſmodi profuiſſe remedia, maximaque hic opus eſſe prudentia Medici.

Epid. lib. 2. ſect. 4. tex. 5.

Stymargi famula Idamæa erat, cum peperiſſet filiam, os uteri contortum eſt, & in coxam, ac crus dolor. Liberata eſt juxta talum ſecta vena, etiamſi tremores ſecundum corpus eam tenerent; Sed ad occaſionem venire oportet, & occaſionis initium.

Famula *Stymargi* a fæminino partu, qui maſculino laborioſior eſse, ſolet, in hyſtericum ſpaſmum incidit, quem inſecuti ſunt dolor in coxis, ac cruribus, tremoreſque convulſivi per artus undiquaque diffuſi. Hanc a morbo liberavit *Hippocrates*, ſecta in talo vena, nulla habita ratione convulſivi tremoris univerſi corporis. Quoniam os uteri contortum, ideſt præ contractione convulſum, obortique dolores lochia ſuppreſſerant, ideo a copia

pia obruente; non autem inopia exhauriente ortum ducebant tremores ii, qui affectionem frigidam mentiebantur. Merito ergo *Hippocrates*, qui ſcriptum reliquerat lib. 6. Epid. ſect. 8. tex. 44. *bonis etiam Medicis ſimilitudines errores parere, & dubitationes, dum ſepe contraria faciunt cauſam morbi*, ſanguinis miſſionem præcepit, quia in hujuſmodi caſibus non tam ad ſymptoma reſpiciendum eſt, quam *ad occaſionem, & occaſionis initium*. Neque video cur *Ramazzinus* diſſert. 1. de rural. Epid. Mutin. an. 1690. paragr. 41. aſſeruerit, uſque ad animi deliquium ſanguinem in memorato affectu *Hippocratem* detraxiſſe, dum in textu occurrunt dumtaxat ea verba: *liberata eſt juxta talum ſecta vena*. Diſcite hinc Tyrones quam caute expoſitoribus adhibenda ſit fides. Etenim ut inhumanum foret in ſimili caſu venam non aperire, ſic crudele, & inexperientiæ plenum, ſanguinem ad animæ defectionem uſque detrahere.

Epid.

Epid. lib. 2. ſect. 5. tex. 8.

Si puerperis ſpaſmus fiat, ignem fac, & in veſicam ceratum infundito multum, tepidum, & lavato.

Quemcumque ſpaſmum haud ſanat, febris ſed illum tantum, qui oritur a repletione. Ignis ergo, nempe febris, quæ prius non extitit, vel ſi adfuit, grandior facta, ſanare poteſt convulſionem a repletione productam, hoc eſt in præpoſito textu a lochiorum ſuppreſſione pendentem. An febris hæc arte provocari poſſit, dixerat alibi *Hippocrates* hiſce verbis: *talia enim per nullam Medicorum ignorantiam, aut ſcientiam fiunt, ſed ſua ſponte*. Inventi tamen ſunt homines tam audaces, atque inexperti, qui curam aggredi auſi ſint veſicantibus, medicamentiſque calidis, acribuſque!

Epid.

Epid. lib. 2. ſect. 5. tex. 14.

Quicumque de repente obmuteſcunt, ſi ſine febre fuerint, bis venam ſecato.

In diſſertatione epiſtolari Clariſs. *Ramazzini* circa uſum, & abuſum *Chinæ chinæ* ſequentia occurrunt. *Aureus extat locus apud Hippocratem de febre, quæ in Apoplexia præſertim accenditur, qualem locum obſervat Ballonius Medicus experientiſſimus, nam ſi apoplexia ſit ſine febre, venam ſecandam ſuadet; ſi vero cum febre præſertim acuta, a venæſactione omnino cavendum eſt; ipſi enim naturæ arma præripimus, quibus hoſtem ſuum potuiſſet confodere.* Egregie *Hippocrates* uſus eſt in hoc textu voce *obmuteſcentiæ*, qua ſignificare videtur ſymptoma vere apopleticum. Quod excludere volens, ubi de affectione melancholica loqueretur, ſcripſit in

aphor.

aphor. 40. ſect. 7. *ſi lingua de repente incontinens fiat (tartagliante), aut pars corporis aliqua ſtupeat, hoc melancholicum eſſe ſcito*. Quotieſcumque igitur lingua incontinens, non vero obmuteſcens evadat, neque mens læſa multum videatur, etiamſi æger febre careat, non ſtatim ad venæ ſectionem eſt confugiendum. Melancholicus etenim eſt morbus. Hoc præſertim verum eſſe elapſo anno deprehendimus, dum curam haberemus Nobiliſſimæ Matronæ *Eliſabethæ Morelli*, natæ *Juſtinianæ*, cui incontinentia linguæ, ſtuporque brachii ſiniſtri derepente oborti, tanquam malancholici morbi intrepretati ſumus, neque in uſum vocata ſanguinis miſſione ſanavimus. Neque in quolibet apoplexiæ genere, licet febris abſit, ſanguinis miſſio protinus eſt celebranda. Apoplexia pituitoſa, ingluvioſa, ab inanitione, ſpaſmodico convulſiva ſanguinis miſſionem haud facile admittunt. Memoriæ ſuccurrit hujus apoplexiæ ſpaſmodico-convulſivæ, quam in *Patre Reginaldo Panighetti* ordinis

Pre-

Prædicatorum antiquæ obſervantiæ prudenti narcoticorum uſu, abjectiſque ſtimulantibus a nonnullis ſublimiſſimi ſubſellii *Profeſſoribus* perperam, & ſine ratione adhibitis, proſpero, ſecundoque eventu, licet ſecundum ſupra octogeſimum annum ageret, ad ſanitatem perduximus.

Epid. lib. 3. ſect. 1. tex. 1.

Pythion qui habitabat juxta Telluris Templum. Cæpit tremor a manibus, prima die febris acuta, delirium. Secunda omnia exacerbata ſunt. Tertia eadem. Quarta a ventre pauca, mera, bilioſa fluxerunt. Quinta omnia exacerbata ſunt, ſomni tenues, & alvus, reſtitit. Sexta ſputa varia, ſubrubra. Septima os diſtractum eſt. Octava omnia exacerbata ſunt; tremores perſeverabant, urinæ autem in initiis, & uſque ad octavam decolores, tenues, ſuſpenſiones habentes nebuloſas. Decima ſudavit, ſputa ſubcocta, judicatus eſt; & urinæ ſubtenues circa judicium.

 Poſt

Poſt judicium autem quadraginta diebus poſtea ſuppuratio circa ſedem, & ſtrangurioſus factus eſt abſceſſus. Probabile multitudine Urinarum Salutem Homini Contigiſſe.

Exemplum memorabile Pleuritidis per abſceſſum judicatæ. Similem caſum obſervavimus in Nobiliſſimo Viro *Johanne Artico Purliliarum Comite*, *Eminentiſſimi Cardinalis Fratre*, cui obortus in axilla ſiniſtra tumor (exiſtente in oppoſito latere pleuritidis ſede) quinquageſima ab ingreſſu morbi die integre pleuritidem judicavit. Dubium a nonnullis movetur, an *Hippocrates*, licet reticuerit, tamen in memorato caſu miſſionem ſanguinis celebrarit. *Galenus* in ea eſt ſententia, quod ſanguinis detractione in curatione *Pythionis* uſus ſit *Hippocrates*, huncque tuetur ſequentibus: *Si in veris ſuis operibus, magnis infeſtantibus morbis, ſemper ſanguinis miſſione utitur, ſimul cum ea duo hæc reſpiciens, ætatem*

pari-

pariter; & ægri vires; & his ipſis in libris de vulgaribus morbis octavo die cuidam ait miſſum eſſe ſanguinem, nihil aliud excogitare poſſumus, quam quod in ipſis ægris quidem non præteritum fuerit hoc remedium, in narratione vero ut clarum præteritum fuerit.

Epid. lib. 3. ſect. 1. tex. 3.

Qui decumbebat in Dealcis horto capitis gravitatem, & tempus dextrum doloroſum habebat multo tempore; cum occaſione vero febris corripuit, decubuit; &c.

Subiraſcitur *Galenus Sabino*, quod putaret adjectum fuiſſe *Hippocratis* textui verbum illud *horto*, tanquam hortus anſam morbo dediſſet, olera, fructuſque affatim ſuggerendo; quibus ſine continentia homo hic veſceretur. Cloacarum, ſubdit *Galenus*, poterat meminiſſe, ut quæ latrinas fere in

hortos repurgant; omnemque ejus generis fætorem. Olerum item, & arborum halitum fructicumque, ut braſſicæ, careæ, & buxi; nam manifeſto vicinus aer ab horum conſuetudine inficitur. Noxa propterea inter illas, quibus exercentur *Agricolæ*, recenſenda.

Epid. lib. 3. ſect. 3. tex. 20.

Abderis Anaxionem, qui decumbebat ad portas Thracias, febris acuta corripuit, lateris dextri dolor continuus, habuit turſſim aridam, neque quicquam expuit primis diebus. Siticuloſus; inſomnis. Urinæ boni coloris, multæ, tenues. Sexto deliravit, poſt fomenta autem calida nihil remittebatur. Septimo cum labore, febris enim intendebatur, & dolores non ſunt minuti, & tuſſes infeſtabant, & difficili erat reſpiratione. Octavo cubitum ſecui, fluebat multum, ut debebat, remiſſi ſunt dolores, tuſſes quidem aridæ comitabantur. Undecimo febres remiſſerunt. Parum circa

ca-

caput ſudavit. Tuſſes adhuc, & quæ a pulmone prodibant, liquidiora erat. Decimaſeptima incæpit pauca concocta expuere, levatus eſt, ſitibundus autem erat. Et eorum quæ a pulmone exibant purgationes non utiles. Vigeſimo ſudavit, a febre liberatus eſt. Poſt judicationem autem ſublevatus. Vigeſimo ſeptimo febris rediit, extuſſiit, excreavit multa cocta. Urinis ſubſidentia multa alba. Deſiit ſitire. Dormivit. Trigeſimoquarto ſudavit per totum; liberatus eſt a febre, judicatus eſt omnino.

Judicio ſummo opus eſt, an in curatione pleuritidon imitandus *Hippocrates* ſit, quippe qui (ut in hac ſupra cæteras egregia, & ſublimiſſima hiſtoria patet) *Anaxioni* itidem pleuritico ſanguinem octavo die ſolum detraxit. Hæc propoſitio in genere ſumpta, non minus erronea, quam pernicioſa eſt. Etenim non ad quamcumque pleuritidem referri debet, ſed dumtaxat ad eam, qua laboravit *Anaxion*. Rem *Galeni* exactiſſima expo-

ſitio declarat. *In hoc uno ægrorum*, ait ille, *primo*, *&* *tertio libro deſcriptorum de ſanguinis miſſione Hippocrates mentionem fecit*, *non ut ſolo*, *cui ſanguinem miſiſſet*, *ſed ut octavo die ſolo*. *Nam tum etiam Medici*, *quaſi lege certa*, *ultra quartum diem venam non ſecebant*. *Ego vero ignorantibus etiam horum Ægrorum*, *libro primo de judiciis præſcripſi uſum*, *ubi quomodo inconcoctum exquſite morbum cognoſcas*; *quomodo eum*, *qui jam primum matureſcit*; *quo pacto qui progreditur in concoctione*; *quemadmodum qui jam perfectæ concoctioni proximus eſt*, *dilucide ſtudui oſtendere*. *Ideoque Anaxion hic*, *dum ſemper tuſſiret*, *nihilque plane expueret*, *iccirco inconcoctiſſima conflictabatur pleuritide*. *Dum vero die undecimo expuere cæpiſſet*, *morbum ſignificavit concoqui*, *deindæ pedetentim tempore progrediente*, *ita ſcripſit Hippocrates*, in vigeſimo ſeptimo die multa exſcreavit concocta, in urina multa ſubſidebant alba. *Quam ob cauſam trigeſimo quarto eſt prorſus judicatus*. Quotieſcumque igitur incidamus in pleuritidem ab inconcoctiſſimo humore, qui ſolus lymphati-

cus

cus eſſe poteſt pendentem, tunc etiam octavo die, qui ratione difficilis concoctionis conſiderari velut ſecundus, tertiuſve poteſt, ſanguinis miſſio erit celebranda. Secus autem ubi humor celerius in concoctionem properat. Et hæc eſt potiſſima ratio, cur *Hippocrates* ſanguinem *Anaxioni* miſiſſet, non experimentum de morbo capturus, quia mors ipſi inſtaret, ut perperam *Trillerus*, ejuſque *Aſſeclæ* ſomniati ſunt.

Epid. lib. 4. tex. 29.

Qui in ſutrina decumbebat, ſanginem fudit valde bilioſum, dejectio pauca, judicatus eſt ſeptimo cum rigore.

Ibid. tex. 37.

Sutor judicatus eſt ſeptima die, unam diem intermitens, rurſus apprehendit, ſtatim quarta judicatus eſt.

Epid. lib. 5. tex. 44.

Sutor ſoleas veteramentarias ſuens, pupugit ſeipſum ſupra genu in femur, & ferme digitum immerſit. Huic quidem nullus ſanguis effluxit. Ulcus vero cito clauſum eſt. Femur autem totum in tumorem elevabatur, & tumor intendebatur uſque ad inguen, & inanem partem. Hic tertia die mortus eſt.

Epid. lib. 7. tex. 54.

Cleotimo ſutori humectata alvo multum tempus, & calida facta ſecundum hepar, tumor tuberculoſus ad hypogaſtrium deſcendit, & alvus humectabatur, & aliud ipſi tuberculum ſuperius ad hypochondrium. Mortuus eſt.

Sutores non ſolum quia artifices ſedentarii ſunt, verum etiam quia inter male olentia coria degunt, variique generis inſtrumenta acie, & mucrone nocen-

centia tractant; nonnullis gravibus morbis tum phyſicæ, cum chirurgicæ arti ſubditis obnoxii ſunt. Quæ hodie viliſſima, & miſerrima ars eſt, *Martialis* ævo quæſtuoſiſſima erat, ut conſtat ex epigram. 75. lib. 9. ubi conqueritur de Sutore quodam eo fortunarum evecto, ut ludum, hoc eſt gladiatorium ſpectaculum *Pop. Rom.* exhibuerit.

Dentibus antiquas ſolitus producere pelles,
Et mordere luto putre, vetuſque ſolum.
Præneſtina tenes defuncti rura patroni
In quibus indignor ſi tibi cella fuit.
Rumpis, & ardenti madidus criſtalla Falerno,
Et pruris domini cum Ganymede tui.
At me literulas ſtulti docuere parentes:
Quid cum grammaticis, rhetoribuſque mihi?
Frange leves calamos, & ſcinde Thalia libellos,
Si dare ſutori calceus iſta poteſt.

Cachectici ergo ut plurimum ſunt, deco-

decolores, ſcabioſi, & melancholici. Vaſa crudiori ſanguine turgent, ſerum in univerſum abundat. Alvum laxiorem habent, fæceſque pallido colore tinguntur. Iccirco *qui in ſutrina decumbebat, fudit ſanguinem valde tenuem, hacque via judicatus eſt ſeptimo cum rigore*, coacta natura reſerare venas, ut noxium humorem expelleret, neque potente illum ſubigere, aut in meliorem frugem reducere. Similiter *Judicatus, & alter eſt*, licet ejus morbus febris tertianæ naturam referret. *Cleotimus* obiit, congeſto, ac tumores in hepate, in hypochondrio, & in hypogaſtrio faciente melancholico humore. Demum *ſutor ſoleas veteramentarias ſuens mortuus eſt, dum pupugit acu ſeipſum ſupra genu in femur*. Experientia enim probatum eſt, vulnera in cachecticis fere ſemper eſſe Lethalia.

Epid.

Epid. lib. 4. tex. 57.

Zoili Fabri tremuli pulſus, & imbecilles. Mictio, & alvus mediocriter. Decolor. Ventris imi intentio utrinque in rectum uſque ad umbilicum, cum acuta. Cibum non capiens, ſiticuloſus.

In curatione morborum non ſolum chronicorum, ſed etiam acutorum, ſemper ob oculos habenda eſt ars ea, in qua æger ſe exerceat. Inter morbos, quibus obnoxii ſunt *Fabri Ferrarii* recerſentur anhelitus, ventris conſtipatio, & lippitudo. Hinc *Demoſthenis* Patrem, quem *Fabrum Macharopæum* fuiſſe referunt, eundem lippum deſcribit *Juvenalis* Sat. 10.

Quem Pater ardentis Maſſæ, fuligine lippus,
Carbone, & forcipibus, gladioſque parante

Incude, & luteo, Vulcano, ad Rethora miſit.

Pulſus igitur *Zoili* tremuli, & imbecilles, ut & imi ventris intentio, ſymptomata erant in artem potius, quam morbum reiicienda. Neque aliter *Martialis* Epigr. lib. 13. *Betas fabrorum prandia* appellavit, niſi ut ſignificaret neceſſitatem quotidianam fabrorum emolliendi viſcera. Licet acuta, qua conflictabatur, febris, inappetentiam, ſitimque per ſe inferre poſſet, neceſſe tamen habuit *Hippocrates* in textu addere, *cibum non capiens*, *ſiticuloſus*, ut per illa verba exſiccationem non minus viſcerum, quam liquidorum oſtenderet.

Epid. lib. 4. tex. 60.

Qui aſinum ex pacto elevavit, febricitavit ſtatim tertia die; ſanguinem fudit quarta, & quinta, & ſeptima, & octava; Judicatus eſt; alvus humida.

Hic

Hic virium ſuarum Jactator, ſive bajulus fuerit, quemadmodum innuere videtur *Clariſſimus Ramazzinus*, nec ne, ut ex *Hippocratis* ſilentio, & adverſo effectu coniicere licet, tamen extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt, in febrem incidiſſe acutam, dum, ex pacto aſinum elevaſſet. Laxatis a nimio pondere vaſis, rarefactoque a vehementi ſpiritus contentione, gravique labore ſanguine, ſpuria plethora ſubinde orta eſt. Merito ergo morbus hæmorrhagia profuſa ſolutus eſt. Neque alvus humidior inde facta fuit, quod multum ſanguinis, ut *Ramazzinus* putat, profudiſſet, ſed quia in renutritione nimio cibo uteretur. Etenim juxta aphor. 27. ſect. 4. *Quibus in febribus ſanguinis multitudo fluxerit, quacumque ex parte, in renutritione his venter humectatur.* Caute ergo renutriendi ſunt revaleſcentes a morbo hæmorrhagia profuſa ſanato. Videant hinc quam errent, qui

in

in ſimilibus caſibus, jura conſumata expreſſa, gelatinas non ceſſant ægris propinare.

Epid. lib. 4. tex. 61.

Vir metallicus, hypochondrium dextrum intentum. Lien magnus, & alvus intenta, ſubdura, ſpirituoſus, decolor. Huic in ſiniſtrum genu recidiva; omnino Judicatus eſt.

Totus eſt *Valeſius* in commentatione hujus hiſtoriæ ut oſtendat, virum hunc laboraſſe difficultate reſpirationis, quoniam duritiem habuerit in utroque hypochondrio, atque decolorem extitiſſe, præ obſtructione hepar ſplenemque obſidente. Totus pariter eſt, neque injuria, ut oſtendat, diri hydropis vim effugiſſe, tum febre, tum abſceſſu materiam abſumentibus. Ommiſit autem maximi momenti notam,

tam, nimirum artem, quam excolebat. Etenim cum vir metallicus eſſet, ac proinde ſi non metallorum foſſor, metallurgus certe, ideo morbo laborabat artis illius peculiari, nempe cachexia alvina, cum utriuſque hypochondrii obſtructione. Verum quidem eſt, virum hunc recidivam paſſum eſſe propterea quod abſceſſus præ exiguitate impar eſſet ad Judicandum perfecte morbum, & quam proximus affecto lieni extitiſſet.

Epid. lib. 4. tex. 89.

Fullo collum, caput, ſeptima manus ſtupida, nona crus ſtupidum, tuſſis ceſſavit.

Epid. lib. 5. tex. 55.

Fulloni inguina tumeſcebant, dura, & ſine dolore, & circa pubem, & in cervice ſimilia magna. Febris quidem primum lenta tertio menſe, quarto venter diſtentus eſt.

eſt. Febres ſuperveniebant. Lingua ſicca; ſitis, dejectiones per inferna difficiles. Mortuus eſt.

Epid. lib. 7. tex- 78.

Fullo qui in Syro phreniticus, cum uſtione autem tremulus. Crurum color, quaſi eſſet morſus a culicibus, oculus magnus, exiguus motus, vox clangoſa, manifeſta autem. Urina pura ſubſidentiam non habens. Numquid ob dejectionem a thapſia decima octava dimiſit emollitus morbus, ſine ſudore?

Ex hiſce tribus hiſtoriis docemur de morbis, quibus *Fullones* tentantur; quibuſque potiſſimum viis ad judicationem perveniant. *Fullo* primæ hiſtoriæ, quantum conjectare licet, laborabat vehementiſſima tuſſi, quæ ſoluta eſt abſceſſu facto per nervos, ſuperveniente ſtupore manus, & cruris

ris imperfectæ paralyſeos indicia. Alterius hiſtoriæ *ſullo* hydropicus mortuus eſt, fatum extremum præcedente inſigni, bilioſaque cachexia. Poſtremæ hiſtoriæ *ſullo* ſanus evaſit, intercedente, artis miniſterio hypercatharſi, crudo adhuc exiſtente morbo. Secus evenire haud poterat in artificibus, qui inter graves odores fætidiſſimæ urinæ, rancidique olei in calido conclavi perpetuo degentes, ac interdum ſeminudi, cuncti ferme cachectici ſunt, decolores, anheloſi tuſſiculoſi, & nauſeabundi. Præterea cutis ſpiracula ex unguine illo facillime obſtructa in cauſa eſſe poſſunt, cur color crurum eſſet quaſi morſus a culicibus.

Epid. lib. 4. tex. 130.

Sputa peripneumonicis quibusdam bilioſa, cum deſinere volunt. Valde flava brevia ſunt. Quæ qualia in principiis erant, talia apparent, non valde puto hæc coqui,

qui, ſed judicare, ut illi, qui juxta præceptorem, & alias quoque vidi.

De morbis acutis, qui judicantur cum cruditate, ac de iis, qui ſine criſi, vel ſaltem exigua ſanantur, tractatum integrum, & quantum ſpero abſolutum, typis propediem evulgabimus, opus novum, atque ſaltem mea methodo hactenus a nemine tentatum. Sed ad rem. Licet in peripneumoniis, ubi morbus ad finem properat, ſputa bilioſum colorem exuant, & albeſcant, in nonnullis tamen a conſueto tramite natura declinans, eundem ac in morbi initio ſputorum colorem retinet. Hæc ſunt illa ſputa, quæ nunquam concoquuntur, ſed in cruditatis ſtatu permanent, neque ideo noxia ſunt, quoniam morbum judicant. Propterea appoſuit in textu *Hippocrates*, illa verba, *non coquuntur, ſed judicant*. Judicium tamen, quod ab hujuſmodi ſputis manat, celerius eſt eo, quod in con-

concoctione ſputorum ſitum eſt. Hoc non ſemel obſervavit *Hippocrates* in ægro, qui habitabat juxta domum illius præceptoris, ſed & deinceps in aliis. Quod autem ſcripſerit, valde flava brevia eſſe, hoc nedum de ſalutaribus ſputis, ſed & de exitialibus intellexit. Nam ubi ſputa ſunt valde colorata, cito ſanantur ægri, vel pereunt.

Epid. lib. 4. tex. 131.

Nicippus in febribus ſemen effudit ſomnians, & non venit in deterius, & hoc illi ſæpe fiebat, & nihil læſus eſt. Prædictum illi eſt fore ut ceſſaret, cum febres judicarentur, & factum eſt ita.

Tantum abfuit, ut *Nicippo* huic ſeminis effuſio noceret, quin etiam prodeſſet potius. Obſervanda illa repetitio *non venit in deterius, nihil læſus*

eſt. Fortaſſe ſucculentior habitus evacuationem hanc depoſcebat: Legitur namque Epid. 6. tex. 22. *Venus in morbis a pituita utilis*. Verum cum effuſio ſponte facta non ſufficeret ſeminis effuſſioni, merito natura febrem ſuſcitavit, quæ exundantem materiam celerius abſumeret. Ideo juræ prædictum eſt, ſeminis effuſionem ceſſaturam, ubi febris deſierit.

Epid. lib. 5. tex. 1.

In Helidæ Olitoris uxor. Febris corripuit ipſam, & pharmaca bibens nihil juvabatur. In ventre autem erat durum, & ſublime quiddam. Hoc digitis cum oleo fortiter compreſſum, & tractatum eſt. Et ſuperfuit ſana, & vivebat.

Methodus curandæ obſtructionis viſcerum abdominalium per frictionem. Quam audacter a circumforaneis

neis hodie velut recens; aut arcana jactatur!

Epid. lib. 5. tex. 3.

Scomphus in Oeniadis pleuritide correptus, mortuus eſt ſeptima delirus. Pharmacum autem bibit deorſum purgans, die vero priori mentis erat compos, & purgatus eſt non multum, purgatus autem deliravit.

Ea hac hiſtoria colligimus, legitimam, ſanguineamque pleuritidem, nunquam alvi fluore ſive ſponte, ſive artis miniſterio interveniente, in ſalutem exire. Læduntur enim mille modis a ventris purgatione pleuritici. Aut febris, inflammatiove a medicamentis augentur; aut virtus debilitatur; aut morbus nihil minuitur, quoniam non evacuatur quod oportet, nec unde oportet, aut quoniam eva-

cuentur plurima, quæ in corpore reſtitare debuerant, retineantur vero, quorum ſecretio utilis extitiſſet.

Epid. lib. 5. tex. 9.

Athenis homo pruritu tenebatur toto corpore, præcipue autem teſtibus, & fronte. Tenebatur, autem admodum vehementer, & cutis craſſa erat ſecundum totum corpus, & velut lepram habens aſpectu. Et nulla ex parte potuiſſet apprehendere cutem præ craſitudine. Hunc nemo juvare potuit. Tranſgreſſus autem ad Melum, ubi ſunt calidæ balneæ, pruritus quidem ſedatus eſt, & cutis craſſitudo. Factus autem hydropicus, eſt mortuus.

In curatione morborum cutaneorum ſemper ob oculos habenda eſt conſideratio, an ii; ſint vere morbi, an abſceſſus. *Hippocrates* lib. 2. pror. ſigna docet, quibus ad invicem dignoſcantur:

tur: *Impetigines, & lepræ, & vitiligines albæ quibus quidem horum aliquid factum & paulatim multo tempore augeſcit, his non oportet eam papularum eruptionem abſceſſum putare, ſed morbum; ubi vero horum aliquid factum eſt multum, & derepente, hoc ſane fuerit abſceſſus.* Præterquamquod etiam a ſtatu corporis, temperamento, morbiſque prægreſſis ſigna petenda ſunt. Hic ergo mortuus eſt culpa Medici neſcientis agnoſcere morbum ab abſceſſu, quo vir athenienſis cachecticus conflictabatur. Sane niſi curatus fuiſſet, a morte evaſiſſet.

Epid. lib. 5. tex. 6.

In Oeniadis vir morbo tenebatur, cum ſine cibo eſſet, fortiter ſugebat in ipſius ventre, & dolebat. Et cum comediſſet, & cibi contriti eſſent, & tempus ſuperveniret poſt eſum cibi, non valde poſtea hoc ipſum patiebatur, & tabeſcebat corpus, & conſumebatur, & non accedebat ei alimen-

tum a cibis cum comediſſet, & ſubducebatur cibus pravus, & combuſtus. Cum vero recens cibatus eſſet, hoc ipſo tempore minime ſugebat, neque dolor tenebat ipſum. Hic pharmaca bibens omnigena nihil juvabatur. Secta tandem per vices utriuſque manus vena, uſque dum exanguis redderetur, deinde juvatus eſt & a morbo liberatus.

Audacter ſane (ait *Valeſius*) tentata copioſa ſanguinis miſſio in tabeſcente, neque alimentum ex cibis, ut ut euchymis, capiente homine, quæ ſecundum eventum tandem ſortita eſt. Huic forſan in tabem incidit, nimium repletis a ſanguine venis, & ideo alimenti diſtributionem in carnoſas partes prohibentibus. Certe huic quantumvis tabido venæ adeo turgidæ videri debuiſſent, ut præ nimia diſtenſione frangi viderentur. Etiam ſanguis, teſte *Charletono* in æconomia animali nutritur, dum alimoniam partibus affert. Quemadmodum obæſitas ni-

nimia vetat, quin carnes reficiantur, ita ſanguinis redundantia obeſt quominus, & cruor ipſe, carneſque nutriantur. Recte ergo huic miſſus eſt ſanguis uſque ad animæ defectionem, ut ſic depletis vaſis liberior novo alimento pateret via, qua carnibus, ſanguinique nutrimentum, & tutius, & promptius accederet.

Epid. lib. 5. tex. 14.

In Lariſſa Hippoſtenes peripneumonia videbatur medicis deprehenſus eſſe, non erat autem. Principio quidem luctans in duro loco cecidit ſupinus, & inſiluit in ipſum, & lavatus eſt frigida, & dormivit, & gravari videbatur. Sequenti autem die febricitavit, & tuſſis tenebat eum ſiccior, & ſpiritus denſus. Quinta die cruentum excreavit non multum, & cæpit delirare; cum tuſſiebat, tunc dolebant pectoris partes, & dorſum. Sexta autem die ſanguis efluxit ex naribus, cum ſternutaſſet, circiter cotylas quatuor. Ad veſperam

ram neque loquebatur, nèque ſentiebat, quæ quiſpiam faceret, aut diceret. Undecima autem mortuus eſt. Quinque autem dies, nunc ſapiebat, nunc non, & fiebat ſine febre. Sputum autem nullum exſcreavit, neque ſtertorem habuit. Non enim erat ſputum.

Recte (ſcripſit *Valeſius*) hæc hiſtoria nos admonet, ne caſus, vel ictus graves contemnamus, ſed ſedulo perpendamus num aliquid ſit agendum in pharmaceutica ad curationem, in diætetica ad præſervationem. Cuncta ſymptomata in hoc morbo obſervata, a contuſione, tanquam vero fonte manarunt. Perperam ergo Medici aſſidentes ea peripneumoniæ imputarunt, ut proinde mirum non fuerit, ſi male remedia ceſſerint, dum quæ peripneumoniæ mederi poterant, contuſioni eſſent adverſa. Quod experimento nos nuper didicimus in *Reverendo Carolo Celoti Forojulienſi Presbitero*, cui ex ictu gravi in thorace, dum

dum forte humi prolaberetur, accepto, ubi a pragmatico *Medico* remedia vulgo peripneumonica nuncupata adhiberentur, neque a reperita ſanguinis miſſione ſe temperaret, in exitium præcipitavit, vitamque cum morte commutavit.

Epid. lib. 5. tex. 17.

In Lariſſa Theophorbi filius veſicam ſcabioſam habebat, & viſcoſam urinam mingebat, & dolebat, cum & inciperet mingere, & cum deſineret, & confricabat partem anteriorem. Hic cum bibiſſet diureticum vehemens, in veſicam quidem nihil proceſſit. Vomuit autem confertim puri ſimile, & bilem. Et interne alia hujuſmodi egerebat, & dolebat ventrem, & urebatur interius. Reliquum vero corpus frigidum fiebat. Et diſſolvebatur totus, & accipere nihil volebat. Huic exulcerata eſt alvus fortiter a magna pharmaci vehementia. Mortuus eſt autem tertia die poſt potionem.

Tutiſ-

Tutiſſimum veſicæ ſcabioſæ ſignum petendum eſt a neceſſitate ægrotantis comprimendi pubem, ut inde lotium facilius exeat. Alterum in quibuſdam veluti canunculis, furfuris ramenta æmulantibus, inque urina innatantibus. Hoc verum, & indubium eſſe in N. V. *Aloyſio Piſano* abunde deprehendimus. Obſervavimus itidem verum eſſe in eodem N. V. quantum detrimenti afferant purgantia, aut diuretica a quibus imprudenter propinatis, aut audacter repetitis, in ulcus veſicæ incidit, neque ſine multo labore meo, ſuoque periculo emerſit. Notandum tamen eſt, ſcabiem veſicæ modo eſſe humidam, modo ſiccam. Quæ ægrum meum divexavit ſicca fuit, quæ *Hippocraticum* humida. Indicium erat in hoc viſcoſa urina, in illo furfuracea, mucoque carens.

Epid.

Epid. lib. 5. tex. 20.

Eudemus in Lariſſa hæmorrhoidas habens fortes valde, & diuturnas, cum exanguis exiſteret, bilis commota eſt, ſed cum corpore mitius egit, & alvus inferior turbata eſt, excrevit bilioſa, & hæmorrhoides intumeſcebant. Pharmacum deorſum magis dejectorium bibens, purgatus eſt bene, & mox ſuperbibit ſuccum, & magis perturbatus eſt, & dolor circa hypochondria conſiſtebat. Huic manus admota eſt hæmorrhoidibus, cum adhuc alvum non bene haberet, ſed indigeret curatione, & vomuit. Deinde autem accedente cancro febris corripuit, & non dimiſit, donec occideret. Quandoque etiam cum rigor ſubrepens, dimiſiſſet, febris venit, & prodiit ipſi bilis, & flatus, & partim prodibat, partim intus erat. Et dolor in ventre. Hæmorrhoides vero erant extra inteſtinum rectum, quæ alio tempore a purgationibus incæperant. Et flatus per ipſas prodibat, & per ſternutamentum prodibat in principio.

Hic

Hic *Lariſſæus* mortus eſt ab hæmorrhoidibus male curatis, quia intempeſtive, neque præmiſis univerſalibus, per chirurgiam exſciſſis, aut uſtis. Oh quoties vulnera in cancrum, præſertim in cachecticis corporibus tranſeunt, niſi prius perpurgetur corpus, humoreſque alterentur! Certe huic hæmorrhoides exſciſſæ ſunt potius, quam uſtæ, quia uſta minus quam exſciſſa cancro tentantur. Fluentes erat, non cæcæ, alioquin non poterat exanguis reddi. *Valeſius* putat, hunc ideo mortuum eſſe, quia præ inopia cruori laudabilis, bilis, aſſerente *Avicenna*, turgeret, & iccirco purgatione opus fuiſſe. Ego vero, ſi reapſe ab hemorrhoidum carcinomate æger interiit, putarem cancrum inde ortum fuiſſe, quod ſublato bono, & puriori ſanguine, in ulcus relictum acerrimus ichor irruiſſet, qualis in cacochymicis, melancholiſque corporibus redundare ſolet, juxta il-

lud

lud in epid. 6. *in melancholicis*, *&* *pervigilibus ſanguis eſt*, *velut ichoroſa ſanies*.

Non abs re erit hic veluti per tranſennam notare, perperam a nonnullis interpretari aphor. 12. ſect. 6. qui ſic ſe habet: *diuturnas ſananti hemorrhoidas*, *niſi una adſervetur*, *periculum eſt aquam inter cutem*, *aut tabem advenire*. Lubet iccirco *Ætii* paraphraſin addere, qua mediante ſcopuli in hujuſce morbi curatione vitari poſſint. Igitur in ejuſdem Tetrabibl. 4. ſermon. 2. cap. 5. ſequentia leguntur: *Hæc affectio plurimorum malorum cauſa hominibus extitit. Nam & deformitatem, & miſeram vitam hæmorrhoides inducunt. Multos vero etiam vita privant. Et deformitatem quidem propter totius corporis debilitationem, & vitiationem ex evacuatione ſuccedentem; miſeram vero vitam propter corporis languorem. Quandoque autem & de vita periclitantur ſic affecti quum ob excedentem evacuationem perfrigeratum hepar; aquam inter cutem operatur. Convenit igitur recta diæta, ac venæ ſectione præmiſſa hæmorrhoi-*

dum

dum extirpationem moliri, & nullam penitus relimquere, quemadmodum quibuſdam viſum fuit. Poſſibile eſt enim incolumes evadere, optimumque curationis finem aſſequi poſt hæmorrhoidum extirpationem eos, qui opportuno tempore venæſectione, & convenienti diæta ſemper utantur, quemadmodum Hippocrati placet. Inquit enim, a diuturnis ſananti hæmorrhoidibus ſi una non adſervetur, periculum eſt aquam inter cutem, vel tabem advenire. *Non enim, veluti quidam opinantur, dixit,* ſi non una ſervata fuerit *hæmorrhois ad ſanguinis excretionem (nullam etenim proportionem una ſervata ad plurimas ſanatas habet), ſed dixit* ſi una, *hoc eſt* ſimul non adſervetur, *ideſt ſi non convenienti diæta utatur. Quod autem ſic velit Hippocrates, ipſa aphoriſmi diſtinctio oſtendit. Ait enim* hæmorrhoidas inveteratas ſananti. *Eſt autem ſanatio perfecta liberatio, & legitima curatio. Quare non oportet aliquam relinquere, verum omnes ſimul reſcindere.*

Epid.

Epid. lib. 5. tex. 27.

Autonomus in Omilo ex capitis vulnere mortuus eſt decimaſexta die, æſtate media, lapide percuſſus ex manu ſecundum commiſſuras in medio ſincipite. Hoc me latuit ſectione opus habere, deceperunt autem me ſuturæ, habentes in ſeipſis jaculi læſionem, poſtea enim perſpicuum fiebat. Primum quidem in claviculam, poſtea autem in latus dolor fortis valde, & convulſio in ambas manus venit. In media enim capitis, & ſincipitis parte habebat ulcus. Sectus autem eſt undecima, & pus prodiit non multum. Meninx autem imputrida apparebat.

Optime *Hippocrates* animadvertit qua parte, & quo telo percuſſus homo fuerit. Docuit namque idem lib. de vulner. cap., quod ubi percuſſo capite, os fractum eſſe ſuſpicio ſit,

extemplo ſecanda ſit cutis, dilatandumque ulcus, & nudandum os, ut quomodo id habeat, liquido conſtet. Hac diligentia prætерita evenit quod in hiſtoria legitur. Licet *Hippocrates* vituperandus eſſet, quod cauſa mortis hujus ægri extitiſſet, laudandus tamen, quod palam errorem ſuum teſtatus ſit, ac proinde a *Celſo*, & jure quidem his verbis lib. 8. cap. 4. tueretur: *A ſuturis ſe deceptum eſſe Hippocrates memoriæ prodidit, more ſcilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit etiam ſimplex veri erroris confeſſio, præcipueque in eo miniſterio, quod utilitatis cauſa poſteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus ſit. Sed hæc quidem alioquin memoria magni profeſſoris, uti interponeremus, effecit..... Poteſt autem ſutura eo nomine fellere, quia æque aſpera eſt, ut aliquis hanc eſſe etiamſi rima eſt, exiſtimet, eo loco, quo ſubeſſe hanc, veriſimile eſt. Ergo eo nomine*

ne decipi non oportet, ſed os aparire tutiſſimum eſt. Nam neque utique certa ſedes, ut ſupra poſui, ſuturarum eſt & poteſt idem, & naturaliter commiſſum, & ictu fiſſum eſſe, juxtave aliquod fiſſum habere. Quin aliqui etiam, ubi ictus fuerit vehementior quamvis ſpecillo nihil invenitur, tamen aperire commodius eſt.

Epid. lib. 5. tex. 68.

Bianti pugili cum natura eſſet vorax, evenit incidere in paſſiones bilioſas ex carnium eſu, maxime vero porcinarum, cruentarum, & ebrietate vini odorati, & placentis, & dulciariis ex melle, & cucumere, pepone, & lacte, & polenta recenti. In æſtate autem glioſa, & febres intermittentes.

Expoſitio *Valeſii* ſuper hunc textum eſt admodum manca. Verſatur enim dumtaxat in inquirendo quonam re-

pletionis affectus ſit æger, & quo morbo laboravit. Oportet itaque animadvertere cum Clariſs. *Ramazzino Biantis* morbum ex eorum cenſu extitiſſe, qui *Athletarum* proprii ſunt. *Athletæ* etiam erat *Pugiles*, ex eo nuncupati. quod nudi decertarent, pugniſque ſtrictis, vel nudis, aut ænea, aut lapidea ſphæra plenis, vel loris, laminave circumſeptis ſeſe invicem percuterent modo caput, modo dorſum, modo brachia. Exercitii genus, certe ſi quod aliud, vetuſtiſſimum, ut colligere licet ex illo *Lucretii* verſu de rer. nat. lib. 3.

Arma antiqua manus, ungues, denteſque
fuerunt.

Pugilatores ergo iſti, quorum principes, & auctores fuerunt *Amycus*, & *Epeus*, pinguedini comparandæ operam dabant, quod agebant, ut gravius percutere valerent, & plagas ipſis illatas minus ſentirent. Eſt enim experientia, & ratione comprobatum, obæſos minus excarnibus inju-

jurias ſentire . Cum ergo pugiles, non ſecus ac athletæ, robori, & corporis craſſitiei ſtuderent, iccirco *Biantes* uſus eſt iis eduliis, quæ huic ſcopo ſatisfacerent. Verum ſine modo. Ex quo factum eſt, ut in cacochiliam biliosſam incideret. Exeuntibus vere ſurſum, deorſumque rancidis bilioſis ſuccis, cholera morbus; aliis in venas æſtate delatis, febres intermittentes ortæ ſunt.

Epid. lib. 5. tex. 74.

Trinon Damonis filius, circa tibiæ malle olum ulcus, juxta nervum purum habebat. Ab credente medicamento illi impoſito contigit, epiſthotono correptum mori.

Tanti eſt imprudens medicamentorum corrodentium, aliorumque vulgo digerentium nuncupatorum ulceribus adhibitio, ut ſæpiſſime gravia accerſant ſymptomata, ſi parti, cui

applicantur, quam proximi nervi ſiti ſint, vel ramus eorum inſignis. Huic *Trinoni* ſimile quiddam accidit. Non contentus chirurgus uſu lenium digerentium, cum ad acriora, immo corrodentia tranſiret, proximum ulceri nervum pupugit, unde convulſio in poſteriora ſuborta, agrum miſere e vivis ſuſtulit. Ingens crimen: immo ſcuticæ dignum horribili flagello! Aqua Egelida efficaciſſimum digerens, nobile mundificans ſæpiſſime inſſicacibus, atque inſenſiſſimis poſtponitur. Vidi ego multoties ulcera benigniora in deterius ruiſſe ab incauto medicaminum digerentium uſu, cavaque ab illis relicta in majus ſpatium excreviſſe, dum balſamica dicta plena manu adhiberentur. Ulcus mitioribus prius deterſum, ſat erit a redundante humiditate ſiccis filis, aut abſorbentibus tueri, cætera vero naturæ ſtudio committere, neque inopportuna medicina turbare:

Sic curando quædam fieri pejora videmus
Ulcera, quæ melius non tetigiſſe fuit.

Epid.

Epid. lib. 5. tex. 92.

Euphranoris filio exanthemata velut morſus culicum, exiguum autem tempus, poſtridie febricitavit.

Epid. lib. 7. tex. 94.

Timonactis puero exanthemata in curibus, in coxis, & lumbis, & hypogaſtrio. Et tumores valde rubicundi. Sedatis autem his convulſiones, & epileptica fiebant ſine febribus, multis diebus, & mortuus eſt.

Luculentiſſima exempla ex binis hiſce hiſtoriis percipimus adverſi eventus, ſuccedentis inopinato, ac præter rationem evaneſcentibus exanthematis. Quoniam *Euphranonis Filio* exanthemata exiguum tempus in corporis ambitu permanſerunt, ideo febricitavit. Neque poterat non ſubo-

riri febris, retropulſa materia, alimentum ſuggerente exanthematis legitimis, & eſſentialibus. Iccirco, ſubdit *Valeſius*, conſultum fuiſſet, febrem ſanguinis miſſione antevertere. Aut enim fuiſſet ab ea præſervatus, vel minus graviter ægrotaſſet. Prohibet vero Medicos vulgi levitas hujuſmodi facere, & metus calumniæ. Quotus enim quiſque, ubi ita eſſet factum, non imputaſſet febrem miſſioni ſanguinis potius, quam morboſo apparatui. *Timonactis* autem *puero*, cui exanthemata faciens materia in nervos delata eſt, non autem in venas, convulſiones inde obortæ ſunt. Et vehementes quidem, quoniam epileptico modo illum corripuerunt. Fortaſſe ſi febris ſuperveniret, neque convulſionibus tentatus eſſet, nec mortuus. Hoc ſæpiſſime verum eſſe in variolis deprehendi, in quibus epileptici inſultus, qui in vermium culpam detorquerentur, appetentibus variolis evaneſcendo, veram morbi cauſam palam teſtati ſunt.

Epid.

Epid. lib. 6. ſec. 2. tex. 23.

Lata exanthemata non valde prurigino-ſa, qualia Simon habebat hieme, qui cum ad ignem inungeretur, aut calida lavaretur, juvabatur. Vomitus non conferebant. Exiſtimo ſi quis calefaceret, juvaret.

Affectio cutanea hujus *Simonis* vere morbus erat, non autem abſceſſus. Merito ergo inunctus, & lotus eſt, quia morbus cutaneus topicis aggredi debebat. Quoniam vomitus non conferebant, evidens erat male plecti interna viſcera medicamentis, quibus non indigebant. Hinc patet, quam futiles ſint purgationes, ptyſanæ, cæteræque hujus farinæ præparationes, quæ a vulgaribus medicis, quotieſcumque in morbum cutaneum inciderint, revocantur in uſum.

Epid. lib. 6. ſec. 3. tex. 14.

Figuræ ſublevantes maxime. Ut qui ſarmenta plectebat, & contorquebat, præ doloribus procumbens, arripiens paxillum, & ſummo infixo adhæſit, & ſublevatus eſt.

Diligentiſſimus obſervator *Hippocrates* nihil prætermiſit, unde canones practici haurire, ac in poſteros traducere poſſet. Animadvertens verſutiam ruricolæ, qui dum meteret, correptus torminibus, in compreſſione paxilli remedium invenit; nos admonuit hac obſervatione de arte ſopiendi per compreſſionem dolores. Prudenter *Valeſius* ſuſpicatus eſt, dolores hujus villici fuiſſe inteſtinales, & flatulentos, contra opinionem *Galeni* opinantis fuiſſe manus. In colica flatulenta ſæpiſſime expertus ſum tanquam preſentaneum remedium, faſcia comprimere Abdomen.

Epid.

Epid. lib. 6. ſec. 8. tex. 4.

Renum morbos, & veſicæ non vidi curatos ultra quinquageſimum annum.

De prædictione in hoc textu contenta aliter mihi praxim exercenti animadvertere occurſum eſt. N. V. *Aloyſius Piſanus*, & Reverendus *Carolus Bornigonus* utrique ſeptuagenario majores, ambo veſicæ ulcera dira perpeſſi, iiſdem pene remediis ſanati ſunt. Cum enim acutus veſicæ morbus, præcedenti chronico inſitus utrumque obſederit, præmiſſis venæſectione, antiphlogiſticis, temperantibus, & refrigerantibus externe, & interne adhibitis, ſero inſuper lactis depurato, & lacte aſinino (in quo ſaponis veneti ſcriptulum diſſolvebatur) ad menſem epotis, uterque convaluit. Nobiliſſima Matrona *Maria nata Vendramena Comi-*

tiſſa

tiſſa Zenobia, cujus morbi hiſtoriam typis jampridem tradidimus, ex inſigni ulcere poſt abſceſſum in rene ſiniſtro nato, licet gravis annis, nobis tamen curam morbi gerentibus, perfecte convaluit, neque e vivis, niſi exacto decennio, migravit.

Epid. lib. 6. ſec. 8. tex. 47.

Satyrus in Thaſo, cognomento vocabatur Gripalopex, cum eſſet annorum circiter vigintiquinque, ſemen per ſomnum effudit ſæpe, & interdiu quoque ſæpe ipſi prodibat, cum autem ad annum trigeſimum perveniſſet, tabidus fiebat, & mortuus eſt.

Hic homo laboraſſe videtur vera gonorrhæa ſpontanea, qua durante in tabem dorſalem incidit, & exacto quinquennio mortuus eſt. Videant hinc in quem errorem incidant, qui ſeminis excretionem nocturnam, homi-

mi-

mine dormiente, incidentem gonorrhæam benignam improprie appellant. Seminis effuſio *Satyri*, ſi fieri poſſet, omni ope coercenda erat, ſeminis effuſio Nicippi ſinenda.

Epid. lib. 7. tex. 14.

Caupo, qui peripneumonia tenebatur, alvus ſtatim ſubiit. Circa quartam ſudor multus. Videbatur ſoluta eſſe febris. Tuſſis nulla ut ita dicam. Quinta, & ſexta, & ſeptima detinebat febris. Sudor octava. Nona exereabat eb pallidum. Decima ibat acervatim, non ſæpe. Circa undecimam mitius habuit. Quatuordecima ſanus evaſit.

Hac hiſtoria uſus ſum in epiſtolis meis italico ſermone exaratis, quas nuperrime typis evulgavi ſuper conſtitutiones epidemicas *Venetas* annorum 1761. & 1762. eo fine, ut innuerem, peri-

peripneumoniam morbum diverſum eſſe a pleuritide. Nam ſi pleuritis nullatenus per alvi fluxum recte ſolvi poteſt, quemadmodum in peripneumonia evenire præfata hiſtoria edocemur, certe pleuritis morbus cum peripneumonia nequaquam confundi poteſt. Illud vero habere debet alvi egeſtio, ut in peripneumonia prodeſse poſſit, quod eger eat acervatim, non ſæpe. Sic talis egeſtio quia copioſa, confert, quia rara, recte fertur. Verum quidem eſt, ideo profuiſſe in memorato caſu alvi fluxus, quod color in ſputo pallidus, bilis indicaverit redundantiam.

Epid. lib. 7. tex. 26.

Theodori uxori in febre vehementi ſanguinis eruptio facta eſt hyeme. Obortus eſt dolor maximus circa pectus, & fomento ad latus dextrum adbibito, remiſerunt quidem dolores: Quarta die ſpiritus denſior, arteria vix reſpirans, ſubſibilabat, & ſupina difficulter ſe movere poterat. Ad noctem febris auctior, & delirium breve fie-

ſiebat. Sudor circa frontem primum diffundebatur modicus, mox per totum corpus, & pedes. Poſthæc autem videbatur ipſi febres remiſiſſe. Erat autem ad manus corpus arteriarum frigidius. Tuſſis non aderat, niſi tertia, & quinta die exiguum tempus. Sitis non inerat, ſpuitio aderat. Exiliebat, vociferabatur, inſaniebat, ſpiritus multus, manus tremulæ ſub mortem convulſæ, Septima mortua eſt.

Hæc mulier obiit pleuritico-pneumonica. Pulſus poſt quartam pigri, inertes, veluti inſebrientes. Congelabatur latus, & vaſa circa ipſum. Gangrænoſa inflammatio, in qua tandem ægri tranquilli ſiunt, & moriuntur. Mors ſuavis ex latere ſphacelato procedens. Hæc erat clamoſa pleuritis. *Teſtor Deum in animam meam* (ſcripſit *Valeſcus de Taranta* cap. prop. de pleur.) *omnes Pleuriticos clamantes, ejulantes, vociferantes, exilientes miſerabiliter oppetiiſſe.* Vox acuta plorantium ſimilis omnino exitialis, & ſpaſmodica in acutis. Vociferari, ululare, ejula-

lare in poſteram diem mortem ſignificat, præſertim ſi contumax, & perenne ſilentium a principio in vociferationem inopinatam eruperit. Silentes, exclamentes in malignis veluti attoniti, & in ictu oculi rapiuntur.

Epid. lib. 7. tex. 79.

In olintho Nicoxenus ſimiliter die ſeptima videbatur liberatus cum ſudore. Sorbitiones accipiebat velut hortum ex Sole. Decimaſeptima die acceſſi ad eum. Lingua urebatur, calor exterius non valde fortis. Exolutio corporis gravis, vox clangoſa, ut laborioſum eſſet audire, clara tamen. Tempora collapſa, oculi cavi, pedes molles, & tepidi, ſecundum lienem diſtenſio. Clyſterem non admodum recipere poterat, ſed reſiliebat. Ad noctem prodiit ſtercus compactum, & paucum, & aliquid ſanguinis, arbitror a clyſtere. Urina pura, pellucida, decubitus ſupinus, crura diducta ob exolutionem, penitus vigil. Intra viginti dies calor eſt mitigatus, Potus qui ex farina,

ſed

ſed & qui ex pomis ſimul, & mali punici ſuccus, & lentis coctæ frigidus, & farinæ lotura cocta frigida, tenuis ſorbitio. Superſtes manſit.

❧ ❧

Diſcant ex hac hiſtoria *Tyrones Medici*, faciem rubore obvelent *Pragmatici*, qui in curandis acutis venoſis febribus, quas ſemper injuria malignas appellant, nulli remediorum ſuppellectili parcentes, cælum terræ miſcet; miſellos ægros occidunt, quibus opem ferre ſatagunt; morbumque quem auxerant perverſa methodo, aut irritaverant, ut cum majore gloria ſanarent, aut non potuerunt diſcutere, aut cum magno ægrorum damno vicerunt. His per jocum obtrudi poſſunt ii verſus *Guarini Poetæ Itali*:

Io battezzo da maligno
Ogni mal, che non intendo;
La moneta intanto prendo,
E dapoi tra me ſogghigno,
Che vi ſia gente ſi pazza,
Che ſtipendj chi l'ammazza.

Hiſtoriæ *Hippocraticæ* addenda ſunt aurea *Valeſii* verba, quæ ſequuntur. *Eſt tamen animadvertendum etſi plerumque ea febris ex ſanguine craſſo, & putreſcente maligne oriatur, non tamen ſemper. Sed ut alios morbos pleroſque differentiam accipere ex materia, eſſeque aliquando febrem malignam vulgo nuncupatam bilioſam, aliquando pituitoſam, nonnunquam etiam atrabiliariam, & curationem etiam ita variare. Huic enim non tam craſſorum, quam acrium, & tenuium fuiſſe redundantiam, indicavit uſtio, & pervigilium. Solent enim quibus admiſta pituita eſt, comate premi. Ob id contulerunt illæ potiones, quæ aliis eſſent adverſiſſimæ. Fuiſſet autem huic adverſiſſimum theriaca uti, aut decoctis ex herbis calidis, quantumvis eſſent alexipharmacæ, ut dictamni, ſcabioſæ, & cardui benedicti, quod aliis talium ſolet eſſe utile.*

Epid. lib. 7. tex. 79.

Epicharmi Filio accidit ex itinere, & potu cruditas. Sequenti die mane anxieta-

tate facta, bibens aquam, acetum, & ſalem, vomuit pituitam. Poſtea vero rigor apprehendit. Lotus eſt febricitans, & doluit pectus. Tertia die ſtatim mane ſopor modicum tempus tenuit eum, & delirabat, & febris acuta. Graviter ferebat morbum. Quarta die inſomnis. Mortuus eſt.

Epid. lib. 2. ſect. 2. tex. *6.*

Frater uxoris Ariſtæi fatigatus itinere incaleſcebat. Deinde in tibiis terebinthi fiebant. Deinde febris continua fiebat, & poſtridie ſudor fiebat, & aliis etiam diebus paribus fiebat ſemper. Adhuc autem febris detinebat. Erat autem ſublienoſus. Fluebat ſanguis ex ſiniſtra nare, ſæpe, & paulatim. Judicatus eſt. Poſtridie juxta aurem ſiniſtram tumor. Poſtridie, & juxta dextram, minor autem hic, & incaleſcebat. Hæc evanuerunt, & non ſunt ſuppurata.

Filii Epicharmi hiſtoriam in ſupplemento diſertationis meæ ſuper conſtitutiones epidemicas Venetas annorum 1761. & 1762. ideo adduxi, ut balneum a cura morbillorum ejus conſtitutionis arcerem. Experientia monſtrante morbillis tunc epidemico modo graſſantibus, ortum, atque incrementum præbuiſſe putris cacochilia circa meſenterium, & jecur congeſta; fætidis alvi egeſtionibus confertim erumpentibus ad ſanitatem perduci potuiſſe; nec non authoritate fretus *Hippocratis*, *Galeni*, *Ballonii*, *Valeſii*, omnia, & quæcumque medicamenta, præter alvum leniter ducentia, in eorum curatione placuit explodere. Alteram *Fratris* uxoris *Ariſtei* primæ maxime affinem nunc retuli, ut robur ei adderem, atque exemplo repetito firmarem, quæ in memorato ſupplemento legenda occurunt. Videant *Tyrones Medici*, & *Seniores pragmatici* nuncupati quam

male

male cedant in cacochymicis corporibus balneum, & exercitatio. *Epicharmi Filius* mortuus eſt, quod impuro adhuc corpore, atque in initio febris putridæ cum cruditate ſe laverit. *Dolere enim* (animadvertente *Valeſio*) *jam inde cæpit pectus, crudis ſuccis, qui circa ventrem erant, in pectus balneo effuſis, & ſurſum euntibus; nam in ſuperiora adhuc latis, die ſequenti, quæ erat morbi tertia, ſummo ſtatim mane ſopor eum apprehendit, qui modicum duravit tempus, & jam inde delirabat, & febris erat acuta, hoc eſt ardens plurimum, computreſcente jam cum crudis bile, & in capite, & per totum corpus. Quam etiam ob cauſam quarta die erat inſomnis, & ferebat graviter morbum, hoc eſt, erat inquietus, & anxius, quod malignitatis morbi, & debilitatis facultatis eſt. Tandem cum hæc fierent, ac fortaſſe etiam alia plurima, mortuus eſt.* Et *Frater uxoris Ariſtei* cum cæpiſſet iter agere plenus ſuccis melancholicis, neque redundantiam illam antequam exerceretur, deponeret, in acutum morbum incidit, tumoribus quibuſ-

dam nigris, cum puſtulis figuram fructus terebinthi habentibus, per crura diſperſis, quem ſane evitaſſet, ni impurgatus exerceretur (*ulcera namque* ſcriptum eſt in epid. 6. ſect. 7. *per corpus erumpunt, ubi quis impurgatus labori ſe dederit*). Et *Galenus* quoque adnotavit, in exercitationibus calorem auctum ex profundo ad cutem ſuccos evocare. Quando igitur prius in corpore vitioſa materia cumulata eſt, acrimonia cutem erodit, atque ulcera efficit: quemadmodum cum craſſi, glutinoſique humore ſunt, hepar, reneſque obſtruunt, in cute autem affectus cum tumore excitant.

Epid. lib. 7. tex. 102.

Alicarnaſſenſis, qui in domo Xanthippi diverſabatur, aurem hieme dolebat, & caput non mediocriter. Erat vero annorum ferme quinquaginta quinque. Secta eſt illi vena ſecundum Mneſimachum. Læſum eſt caput, evacuatum, & refrigeratum (non enim

enim ſuppuravit). *Phreniticus factus eſt. Mortuus eſt. Urinæ etiam huic denſæ.*

Quod evenit *Polyphanto*, & *famulæ Evalcidæ* phreniticis a morbo factis circa urinas, idem & huic *Alicarnaſſenſi* homini accidit. Cunctis his urinæ fuerunt rubræ, perturbatæ, quales jumentorum, & denſæ. Neque mirum, cum in aphor. 70. ſect. 4. ſcriptum ſit: *quibus in febribus urinæ perturbatæ ut ſubjugalium, iis labores capitis aut adſunt, aut aderunt*. Cæterum hic *Alicarnaſſenſis* mortuus eſt culpa medici venæ ſectionem inopportune imperantis, & ideo cerebralis vomicæ ſuppurationem prohibentis. Neque verba illa, *non enim ſuppuravit*, ſcripta ſunt per parentheſin. Videtur, ait *Valeſius* parergon, non eſt tamen, ſi recte intelligatur, ſed perinde eſt, ac ſi diceret, non enim erat phlegmonoſa affectio, quæ dolorem afferebat, ſed a frigida po-

tius pendens materia. Proinde a venæ ſectione evacuatum, & refrigeratum eſt caput. Recte autem dixit, *non enim ſuppuravit*, inſinuans inflammationem earum partium, illa ætate, ſuppuratione potius, quam reſolutione finiri conſueſſe. En quomodo morbi pro ratione ætatis curantur!

Epid. lib. 7. tex. 107.

Eudemus ſplenem dolebat fortiter. Imperatum eſt a Medicis comedere multa, bibere paucum vinum tenue, deambulare multum. Non eſt facta ulla mutatio. Secta eſt vena. Cibos, & potum parce, deambulationem paulatim intendebat. Vinum nigrum tenue. Sanitati reſtitutus eſt.

Occulta lienis inflammatio ſanguinis miſſione curata. Errabant Medici, quod venam non ſecuerint, quod mul-

multum cibum exhibuerint; plurimum, atque repente deambulare juſſerint. Immo quæ chronico ſplenis morbo convenirent, ea in acuto præciperent.

Epid. lib. 7. tex. 109.

Eunuchus ex venatione & diſcurſu hydropicus factus eſt. Hic ad ſex annos habuit ex equitatione malum, & bubonem ile, & dolores circa genitalia. Hic ſecundum inanes partes tabefactus, ſeptem diebus periit.

Ars venatoria propria non eſt *Eunuchorum*, & *Spadonum*, ſed eorum dumtaxat, qui ſint

.... *Duro de robore nati.*

Nil ergo mirum ſi *Eunuchus* hic nimio exercitio maceratus, præ ſolido-

rum

rum debilitate, atque languore prius in cachexiam, mox vero in perfe-ctum hydropem inciderit. Ab exercitio igitur arcendi ſunt cacochymici, & debiles, neque prius committendi, quam purgati, atque reſumpti.

F I N I S.

ER-

ERRATA. CORRIGE.

Pag.	lin.	ERRATA.	CORRIGE.
3	8	Præcatur	Precatur
10	6	receleſcentia	recaleſcentia
ibid.	22	quiſquilius	quiſquilias
11	6	morebantur	monebantur
12	6	intra	intra ſe
ibid.	9	videbantur	videbatur
15	21	perſuadeant	perſuadent
17	12	extiteris	extiterit
20	17	fonto	fonte
23	1	*Fabritium*	*Fabritio*
ibid.	6	*Gallis*	*Galliis*
26	1	forſe	forte
32	15	incontinentia	incontinentiam
ibid.	15	ſtuporque	ſtuporemque
ibid.	16	oborti	obortos
ibid.	17	morbi	morbi ſoboles
36	13	turſim	tuſſim
ibid.	23	remiſſerunt	remiſerunt
38	7	ſecebant	ſecabant
ibid.	10	exquſite	exquiſite
43	12	recerſentur	recenſentur
53	10	Ea	Ex
54	10	petuiſſet	potuiſſet
56	14	Huic	Hic
61	5	*mitus*	*mitius*
62	1	*mortus*	*mortuus*
ibid.	15	cruori	cruoris
ibid.	23	melancholiſque	melancholiciſque
66	24	*fellere*	*fallere*
67	1	*aparire*	*aperire*
69	15	credente	erodente
ibid.	16	epiſthotono	opiſthotono
70	8	agrum	ægrum
71	6	*curibus*	*cruribus*
77	1	incidentem	ſupervenientem
ibid.	12	exereabat	excreabat
ibid.	12	eb pallidum	ſubpallidum
78	10	eger	æger

NOI

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, & approvazione del P. F. Filippo Roſa Lanzi Inquiſitor Generale del Santo Ufficio di Venezia nel Libro intitolato manoſcritto *Antonii Lizzari D. M. Animadverſiones ad nonnulla Hippocratis loca* &c. non v' eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Principi, & buoni coſtumi concediamo Licenza ad *Antonio Zatta* Stampator di Venezia che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di ſtampe, & preſentando le ſolite Copie alle pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 27. Agoſto 1763.

(Sebaſtian Zuſtinian Ref.
(
(Alviſe Vallareſſo Ref.

Regiſtrato in Libro a Carte 179. al Num. 985.

Davidde Marcheſini Seg.

1763. 2. Agoſto Reg.

Franceſco Gadaldini Seg.

P. P. Yzaba

alk